

PRIKAZI I OSVRTI

Potreba je silila na rad

(*Ad laborem indigentia cogebat: zbornik radova u čast Serafinu Hrkaću*, Ivica Musić (ur.), Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, Matica hrvatska, Ogranak Grude, Institut za latinitet Sveučilišta u Mostaru, Mostar – Grude, 2015., 352 str.)

S namjerom da iskaže počast osobi koja svojim predanim i dugogodišnjim radom, znanstvenim prinosom, ali i samom „veličinom“ svoga bića može poslužiti kao uzor, zbornik radova posvećen akademiku Serafinu Hrkaću okupio je mnogobrojne autore koji su, svaki iz područja vlastitoga znanstvenog interesa, željeli izraziti svoje poštovanje i zahvalu znanstveniku, profesoru, kolegi i prijatelju. Iz navedenoga razloga radovi sabrani u zborniku mogu se podijeliti u radove znanstvenoga i dokumentarnoga karaktera. Potonjoj vrsti mogu se pridružiti tekstovi Marija Bušića („*Curriculum vitae* i bibliografija Serafina Hrkaća“), Vladimira Premeca („O akademiku prof. dr. fra Serafinu Hrkaću s trajnim pijetatom: *documenta*“) i Ivana Sivrića („Skica u tri slike za portret akademika“). Spomenuti tekstovi upoznaju čitatelje s Hrkaćevim životnim putem i znanstvenim radom, njegovim mnogobrojnim dužnostima i položajima, no ponajviše oni daju sliku Serafina Hrkaća kao „tihoga, skromnoga, upornoga i uzornoga hercegovačkog fratra,

propovjednika i ispovjednika, brata i prijatelja“ (M. Bušić).

Unatoč mnogim akademskim titulama i priznanjima koja su pratila njegov samozatajan rad kao profesora, znanstvenika, prevoditelja, knjižničara i leksikografa, Hrkać je, ostavši „nesebičan i dosljedan“, postao „dobrim primjerom mnogim današnjim tražiteljima priznanja i slave po svaku cijenu“ (I. Sivrić). U okviru svoje bogate i zapažene djelatnosti, iz koje svakako treba izdvojiti njegovu zaslugu za pokretanje jedinstvenoga studija u Bosni i Hercegovini, Studija latinskoga jezika i književnosti i osnivanje Instituta za latinitet pri Sveučilištu u Mostaru te Studija filozofije, akademik Hrkać, dvostruki doktor znanosti, dao je osobito važan prinos na području filozofije i filologije. Stoga su i znanstveni radovi okupljeni u ovome zborniku vrijedni prilozi upravo spomenutim područjima. Oni prije svega ilustriraju ulogu latinskoga jezika i latinskih gramatika te domišljatost našinaca proteklih stoljeća koji su, poticani osjećajem domoljublja, sastavljali latinske gramatike (Pavao Knezović, „Patriotsko latinskih

gramatika našinaca“), a potom i zasluge bosanskih franjevaca u kulturnome životu i njihovu brigu za latinski jezik, s posebnim osvrtom na ulogu franjevačkih latinskih gramatika u razvoju suvremenih gramatičkih teorija (Luciana Boban, „Razvoj gramatičke misli kroz prizmu (franjevačkih) latinskih gramatika“). Latinski jezik u središtu je znanstvenoga interesa i članka u kojem analiza paralelizma u latinskome i hrvatskome jeziku na leksičkoj i sintaktičkoj razini te povezanim rečenicama ukazuje na mjesta „susretišta zajedničkih crta“ i „plodnu dobrobit dvojnoga jezika“ (Antun Lučić, „Paralelizam u latinskome i hrvatskome jezičnom izrazu“). Hrkaćeva zauzetost za kulturno blago omogućila je, pored ostaloga, upoznavanje znanstvene i kulturne javnosti s djelima gramatičara i leksikografa fra Ludovika Lalića, osobito njegovim rječnikom *Blago izezika slovin-skoga illi Slovník ú komu izgouaraiuse rici diacke Latinski, i slovinski. Thesaurus linguae illyricae sive Dictionarium Illyricum* (Jelena Ostojić, „Posebni leksik Lalićeva rječnika“). Ljubav prema leksikografiji koja prati Hrkaćev znanstveni rad zrcali se i u članku koji ukazuje na nemogućnost povlačenja čvrstih granica između leksikologije i enciklopedistike koje bi u potpunosti onemogućile njihovo međusobno dodirivanje (Marko Samardžija, „Općelexičko u enciklopedičkome“).

Iako je zbog rušenja i paljenja samostana i njegove imovine 1945. godine

u Gučoj Gori trajno uništena bogata ostavština franjevca Marijana Šunjića, provincijala i biskupa Bosne Srebrene koji djeluje u 19. stoljeću, njegova sačuvana djela (pisma i jedna pjesma) svjedoče o njegovim, u prvome redu „jezikoslovnim zaslugama u hrvatskome narodnom preporodu u BiH“ (Šimun Musa, Marija Vasilj, „Fra Marijan Šunjić, znameniti franjevac i preporoditelj – njegove jezikoslovne zasluge“). Sa željom da se mladim naraštajima podiže svijest o važnosti domaćega misaonog blaga, što trajno prati i djelatnost akademika Hrkaća, pisan je rad u kojem se rasvjetljava značenje popa glagoljaša Martinca i njegova *Drugoga novljanskog brevijara* u kojem donosi potresne izvještaje o bitci koja se odigrala na Kravatskome polju 1493. godine (Stjepan Damjanović, „Zapis popa Martinca‘ iz Drugoga novljanskog brevijara“).

O njegovanju ideala postavljenih od samoga sv. Franje, bratskim odnosima ispunjenim osjećajem dubokoga međusobnog poštovanja svjedoči rukopis *Starinski Mrtvar Obiteli Zaostružke* iz 1802. godine koji se čuva u arhivu Samostana sv. Marije u Zaostrugu, a sadrži zapise o smrti i biografske podatke o preminulim redovnicima (Hrvatini Gabriel Jurišić, „Stari zaostroški mrtvar“).

Sljedeći rad daje iscrpan prikaz samih početaka i okolnosti u kojima uprava Hercegovačke franjevačke provincije radi na osnivanju Franjevačke klasične

gimnazije na Širokome Brijegu, u čijoj je novoj zgradi ddr. Hrkać 1955./56. i 1956./57. završio treći i četvrti razred niže gimnazije te položio malu maturu (Ante Marić, „Osnutak Franjevačke klasične gimnazije na Širokome Brijegu i njezinih prvih razreda“). Ključna uloga franjevacu u obrazovanju i položaj latinskoga jezika koji je bio „temeljni predmet u gimnazijskome obrazovanju“ potvrđuju se nastavnim aktivnostima već spomenute Franjevačke gimnazije na Širokome Brijegu (Josip Grubeša, „Latinski jezik u širokobriješkoj gimnaziji u razdoblju od 1918. do 1945.“).

Djelatnost franjevačkoga reda prepoznaje se, između ostaloga, i na području filozofije koja je imala važno mjesto u odgoju i obrazovanju mladih fratarara. U povijest franjevačke filozofske misli upisali su se mnogi istaknuti hercegovački mislitelji među kojima svakako treba izdvojiti fra Vendelina Vasilja, fra Kvirina Vasilja i fra Serafina Hrkaća (Ivica Musić, „Hercegovački franjevci i filozofija“). Pitanje – može li čovjek, svjestan sveprolaznosti i propadljivosti, prevariti svoju sudbinu – temeljna je problematika rada u kojem autori promišljaju doživljaj kontingencije, odnosno „nenužnosti bića u prirodi i vlastite egzistencije“ (Nikola Stanković, Ivan Šestak, „Doživljaj kontingencije“). Filozofske je prirode i rad u kojem autor analizira Tominih pet puteva, argumena (*quinque viae*) za Božje postojanje,

s ciljem detaljnijega objašnjenja njegova kozmološkog dokaza koji „polazi od različitih oblika našega iskustva svijeta, kozmosa i na temelju njih zaključuje na postojanje jednoga savršenog, apsolutnog i nužnog bića odnosno Boga“ (Mate Buntić, „Kozmološki dokaz i *quinque viae* Tome Akvinskoga“).

Kroz aktualnu problematiku ekonomske krize i gubitka temeljnih vrijednosti do kojih dovodi neprekidna utrka za materijalnim dobitkom, autor sljedećega priloga podsjeća na značenje vrijednosti u ljudskome životu u kojima treba vidjeti „izvor snage“ i „jamca budućnosti“ ne samo pojedinoga čovjeka već i svijeta u cjelini (Ivan Koprek, „Ekonomska kriza i etika kreposti“).

Analiza Gadamerove filozofske misli pokazuje da je njegova filozofijska hermeneutika utemeljena na razumijevanju i događanju kao osnovnim, međusobno povezanim elementima čime se postiže da „izlaganje, tumačenje onoga što jest, a ne samo tekstova, bude primjereno stvari o kojoj je riječ“ (Ivan Kordić, „Razumijevanje i događanje: temeljne crte Gadamerove filozofijske hermeneutike“). Članak koji donosi osvrt na one hrvatske autore koje je privukla misao francuskoga filozofa Mauricea Blondela (Hrvoje Lasić, „Recepcija filozofije Mauricea Blondela u hrvatskoj filozofiji i teologiji“) posljednji je članak u ovom zborniku, zadnja kockica u ovome, prema riječima glavnoga urednika Ivica

Musića, šarolikom „mozaiku koji najbolje ilustrira čime se sve bavi(o) akademik Hrkać“.

Radovi okupljeni u zborniku *Ad laborem indigentia cogebat* vrijedan su prilog upoznavanju Serafina Hrkaća kao izuzetnoga znanstvenika i predanoga istraživača kojega je, naglašava I. Musić, posežući za riječima sv. Augustina, „potreba silila na rad“ (*ad laborem indigentia cogebat*), ali, još važnije, kao čovjeka čija

veličina, kako je istaknuo glavni urednik, leži u jednostavnosti – vrijednosti na koju nažalost, u nemilosrdnoj želji za brzim uspjehom na svim životnim planovima, ljudi zaboravljaju. Ipak, povrh svega, prava vrijednost zbornika leži u njegovoj želji da bude poziv i poticaj za daljnju evaluaciju Hrkaćeva lika i djela.

Željka Metesi Deronjić
zmetesi@yahoo.com